

tem letu je bila v Tuli ustanovljena prva livarna. Proti koncu vlade carja Alekseja Mihajloviča je bila podeljena raznim osebam koncesija za ustanovitev plavžev, vsled česar so nastali plavži tudi v Nevjansku, (ustanovitelj Dimitrij Tomažev), prvi na Uralu. Za tem se sicer dolgo let ni nikdo brigal za železne zaklade Urala, a leta 1696. se je pod carjem Petrom Velikim to vprašanje iz nova vzbudilo. Ukaz Petra Velikega od 13. junija l. 1696. je dal povelje Dimitriju Protazijevemu, da ves Ural preišče z ozirom na njega rudniško bogastvo. Čez leto dni potem je Rotazijev naznanil vladi in carju, da je našel na vrhoturjem magnetno železo, katero je posebno dobro. Poskušnje so pokazale, da se iz dveh pudov rude dá izliti 83 solotnikov železa. Ko je vsled tega izbornega uspeha kemična preizkušnja pokazala, da je v rudi primešano tudi srebro, se je vlada začela resno zanimati za stvar. Ker pa žal tedaj ni bilo še veščakov v Rusiji, se je morala obrniti do inozemstva, ako je hotela ustanoviti v Vrhoturjem izdatne plavže. L. 1697. se je določilo, da se omenjeni plavži ustanove, ker so bili izpolnjeni vsi pogoji.

Ko se je car Peter Veliki 25. avgusta l. 1698. povrnil z nekega potovanja v Moskvo, poročalo se mu je ondi, da so plavži v Vrhoturjem pričeli svoje delovanje. Po uzorcu v Tuli se je ustanovilo pozneje še več plavžev na Uralskem, mej drugimi sloveči plavž v Nevjansku. Vse bi bilo šlo dobro izpod rok, ali tedanje zmešnjave v Kavkazu so mnogo motile uspešni razvoj podjetja. Pred vsem je bilo samovlačje kavkaških vojvod, ki so s svojimi četami razburjali deželo in ki niso prizanašali niti državnim napravam na Uralu.

Peter Veliki je vsled tega spoznal, da kronski plavži na Uralu ne bodo uspevali in je sklenil iste izročiti nekemu kovaču v Tuli Nikiti Demidovemu. Leta 1702. je Nevjansk z vso pritoklino vred prišel v posest kovača Demidova in sicer za sramotno nizko ceno, katero je izplačal v petih letnih obrokih. Pa tudi Demidovemu so vojvodi vedno kljubovali. Ko je kovač vložil tožbo pred carjem, se mu je ista rešila z največjimi svoboščinami. Demidov je bil doslej osvobojen nadlegovanja vojvod in se mu je podelilo nekako svobodno državljansko stališče, t. j. kovač Demidov je postal nekak samosvoj vladar in njegovo podjetje je bilo proglašeno za samostojno državo v državi. Seveda je imel Demidov tudi potem vedno težkoče. kajti nagon kavkaškega naroda, seliti se iz kraja v kraj, mu je delal preglavico glede delavskega vprašanja. Vse to namreč, da se zaradi obstoječih razmer industrija ni mogla plodonosno razviti, je napotilo carja Petra Velikega, da je izdal znani ukaz od 9. januarja l. 1703., vsled katerega ukaza se je začela železna industrija na Uralu mogočno razvijati in katera je slavila meseca decembra minolega leta 200letnico svojega obstanka.

Kmetijstvo.

Vinarski shod.

Kdor le količkaj pozna gospodarske razmere dežele Kranjske, tisti tudi ve, kako velikanskega pomena je za našo deželo vinarstvo. Žal, da ta plemenita panoga kmetijstva ni tako razvita, kakor bi bilo želeti, in da tudi od strani oblastev ne najde tistega varstva in tiste podpore, ki jo potrebuje in zasluži. Z ozirom na to je glavni odbor društva za varstvo avstrijskega vinarstva priredil 27. februarja v „Mestnem domu“ v Ljubljani zborovanje zaupnih mož, da se ti izreko o nekaterih velevažnih in perečih, vinarstva tikajočih se zadevah.

Shoda so se poleg lepega števila zaupnikov udeležili tudi deželni predsednik baron Hein, deželni glavar pl. Detela, deželnega glavarja namestnik baron Lichtenberg, dež. odbornik dr. Schaffer, vladna svetnika baron Schönberger in Friedrich ter okrajni glavar grof Margheri.

Zborovanje je otvoril deželni poslanec Langer, ki je pojasnil, da so produkcijski stroški postali dosti večji, kakor so bili nekdanj, tako da vinarstvo ni več aktivno. Društvo za varstvo avstrijskega vinarstva je vsled tega izdelalo več predlogov, a da se pokaže, če soglašajo interesentje s temi predlogi, se je sklical sedanji shod. Govornik je pozdravil deželnega predsednika barona Heina, ki je za obnovitev vinarstva preskrbel sredstva, dal vinarstvu smer, mu ugladil pota in je oživil. Dalje je pozdravil deželnega glavarja, njegovega namestnika in deželnega odbornika dr. Schafferja, ter predsednika kranjske hranilnice, ki je že mnogo storila za pospeševanje vinarstva.

Shod, je povdarjal govornik, je posebno važen z ozirom na to, da se gre za vinsko klavzulo. Čuje se namreč, da se je bati, da se vinska klavzula ne odpravi, posebno sedaj ne, ko se bodo vsled železnice čez Ture odprli novi gozdovi in se bo hotelo nizke carine na izvoz lesa doseči s tem, da se dovolijo nizke carine na uvoz vina.

Deželni predsednik baron Hein je povdarjal veliko važnost vinarstva. V zadnjih 20 letih se je vinarstvo povzdignilo na visoko stopinjo, a boriti se ima tudi z raznimi škodljivci. To borbo vodi društvo za varstvo avstrijskega vinarstva, ki hodi tudi vladi na roko, koder more. Deželni predsednik je želel zborovanju obilo uspeha.

Deželni glavar pl. Detela je pozdravil shod v imenu deželnega odbora in c. kr. kmetijske družbe rekši, da je deželni zbor kranjski za vinarstvo žrtvoval blizu pol milijona gld., torej toliko, kakor nobena druga kronovina. Deželni glavar je opravičil tudi odsotnost referenta deželnega odbora Povšeta.

Za tem se je pričela razprava o dnevnem redu.

Vodja gosp. Rihard Dolenc je obširno in temeljito pojasnil postanek in zli vpliv vinske klavzule na naše vinarstvo. Ta zli vpliv je tolik, da se povsod iz krogov interesentov čuje klic „Proč z vinsko klavzulo“ in da so se za to izrekli tudi avtonomni zastopi. Poročevalec je predlagal, naj se shod izreče za resolucijo vinarskega društva, ki zahteva odpravo vinske klavzule, in naj se podpiše dotična peticija na državni zbor.

Gospod Gombač je pritrdil izvajanjem poročevalčevim ter jih v nekaterih točkah nekoliko popolnil z detajli, opozarjajoč, da je letos istrsko vino delalo konkurenco laškemu vinu, ker ljudje vino niso mogli v denar spraviti.

O vinskem zakonu, potrebnem v interesu vinogradnikov, je poročal gosp. Skalický, ki je vsestransko pojasnil razmere v vinski trgovini, posebno v primerih s kupčijo s pivom. Delati je torej na to, naj se postavno določi, da se kot vino sme prodajati res samo to, kar je zraslo na trti, vino brez vsake primesi, in da mora biti vino res od tam, od koder je rečeno, da je. Dolenjsko vino naj se sme prodajati le kot dolenjsko, metliško kot tako, vipavsko le kot tako. Tudi se mora sploh prepovedati izdelovanje umetnega vina, a polovina naj smejo izdelavati le vinogradniki in le za domačo rabo. Proti temu so Tirolci. Če se gre po celem kočevskem okraju, se vidi, da se toči povsod tirolski petijot, a kaznovan ni nihče. V zaprtih mestih naj se za vino uvede taka kontrola, kakor je uvedena za žganje. Poročevalec je predlagal v tem smislu sestavljeno resolucijo in se je sklenilo naprositi društvo za varstvo avstrijskega vinarstva, da vloži v tem smislu sestavljeno peticijo na državni zbor in na ministrstvo.

O reformi zakonodajstva o žganjarini z ozirom na razmere malih vinogradnikov in o izkoriščanju postranskih pridelkov kletarskih, je poročal ravnatelj gosp. Pirca. Slaba tehniška stran kmetijstva je prvi vzrok propadanja kmetijskega stanu. Silno škodo ima kmetovalec tudi vsled velikih ovir in velikih davkov glede kuhanja žganja. Govornik je pojasnil upravnizaslišane določbe zakona, vsled katerih je kmetu naravnost prepovedano, izkoriščati odpadke. Za kuhanje tistih tropin, ki so ostanki lastnih pridelkov, naj se odpravi davek. Kmet ima pravico to zahtevati. Koliko se stori za druge stanove? Kmetovalec še soli ne dobi, kakor jo dobe drugi obrtniki in tako se zgodi, da napravimo na Kranjskem vsako leto 10 milijonov kron novih dolgov. Sklenilo se je naprositi vinarsko društvo, naj vloži v tem smislu sestavljeno resolucijo.

O redu za vinsko trgatve na Kranjskem je poročal potovalni učitelj gospod Gombač. Red je potreben, da se zagotovi popolno dozorjenje. V drugih deželah, posebno na Renskem, imajo v tem oziru jako ostre predpise. Pri nas se je že leta 1832. izdal poseben red, ki se je obnovil leta 1860. in tudi leta

1875. je deželni odbor ta red zopet razglasil. Danes se nihče več ne ravna po tem redu, in oblastveni organi se tudi ne marajo v to vtikati, ker neki razlogi govore proti temu. Za celo Kranjsko jednako merna postava je nemogoča, ali dežela lahko sklene zakon, posamezna glavarstva pa naj določijo, kdaj se sme vršiti trgatve. Govornik je nasvetoval v tem smislu sestavljeno resolucijo.

Posesnik Jure Bajuk iz Božjakovega se je zavzel zato, naj občine dovoljujejo, kdaj se sme začeti s trgatvijo. Vodja gosp. Skalický je opozarjal na veliko nujnost trgatvenega reda, ravnatelj gosp. Pirca se je zavzel, da se uvede strog red, kakor je v dunajski okolici, na Tirolskem in ob Reni. G. Gombač je opozoril, da se posamični detajli trgatvenega reda določijo pozneje, zdaj se gre le za princip.

Shod je sprejel Gombačevo resolucijo.

Končno je gosp. adjunkt Rohrmann razpravljalo pomenu in o uredbi vinarskih zadrug, priporočuje z ozirom na obstoječe razmere prodajalne zadruge. V Novem mestu se je taka zadruška že ustanovila. Če se ustanovi še za Belokrajino in za Vipavo ter se v Ljubljani ustanovi klet, se vinska kupčija gotovo povzdigne. Denar naj dasta država in dežela. Sprejela se je resolucija, naj vinarsko društvo dela na to, da dovoli država v namen vinarskih zadrug brezobrestna posojila. Temu je pritrdil tudi gosp. Skalický; posestnik Bajuk se je res ognjevitavo zavzel za Belokrajino, zlasti za zgradbo železnice do Karlovca in za znižanje cene smodnika. Po nekkih pripomnjah gosp. Gombača je bila sprejeta nasvetovana resolucija.

Naposled je bila sprejeta resolucija g. Trčka, naj se vinarsko društvo v interesu vinarstva zavzame za podaljšanje dolenjskih železnic.

Izrekla se je tudi želja, naj bi se zakonito zagotovilo, da se gostilničarjem, ki so posestniki, povrne dac od vina, porabljenega za posle.

Predsednik gosp. vitez Langer se je končno zahvalil referentom in udeležnikom, na predlog gosp. Pirca pa se je izrekla zahvala gosp. vitezju Langerju in avstrijskemu društvu za varstvo vinarstva. S tem je bilo zborovanje končano.

Kmetijske raznoterosti.

— Naprava ledenice na jako ceni način. Sedaj v zimskem času je dovolj ledu skoro povsodi in marsikateri praktični gospodar, ki ga rabi poleti in ga mora kupovati, misli si: Ko bi ga pač mogel ohraniti. To pa ni ravno tako težko, ako se hoče ravnati po sledečem načinu: v kakem kotu dvorišča, ki mora biti zavarovan proti jugu in jugozahodu in obsenčen od drevja ali kar je še bolje, ako je prostor ob kakem zidu, ki varuje od poletne vročine, odloči se prostor v okrožju kakih 4—5 metrov. Na ta prostor se dene prvo tenka lega slame in nanj se nadeva čistega, lepega ledu, ki pa mora biti vsaj kakih 8 centimetrov debel. Tako se položi dve vrsti, s tem se naredi podloga. Potem morata dva de-